

Мокрецов С. Є.,
докторант кафедри
управління охороною суспільного здоров'я,
кандидат медичних наук; Національна академія
державного управління при Президентіві
України

ФАКТОРИ, ЯКІ ВИЗНАЧАЮТЬ СТАН РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

У статті проаналізовано основні фактори, які визначають стан репродуктивного здоров'я населення, визначені проблемні аспекти державної політики щодо їх регулювання та попередження негативного впливу.

Basic factors, that determine the state of reproductive health populations certain problem aspects of public policy in relation to their adjusting and warning of negative influence, are analysed in the article.

Актуальність проблеми. Репродуктивне здоров'я є важливим чинником забезпечення сприятливих демографічних перспектив країни, важливою передумовою формування її демографічного, отже й соціально-економічного потенціалу у контексті забезпечення сталого розвитку. Більше того, репродуктивне здоров'я є невід'ємною складовою загального здоров'я населення. Ці та ряд інших позицій і визначають актуальність та необхідність наукових пошуків даного напрямку.

Аналіз досліджень і публікацій на які спирається автор. Дослідження факторів репродуктивного здоров'я відноситься до міждисциплінарного напрямку наукового пошуку: медицини, управління, економіки, екології, статистики тощо. Зокрема, Г.Столяров, вчений який займався статистичним аналізом у сфері охорони здоров'я, вважає, що у формуванні рівня здоров'я населення, значну роль відіграють так звані фактори ризику. Наприклад, фактором ризику хвороби чи смерті вчений визначає ендогенний або екзогенний додатковий несприятливий вплив на організм, який підвищує ймовірність виникнення захворювання чи смерті [1, с. 29]. Важливим аспектом медицини є відповідь на питання: від яких факторів залежить здоров'я людей і в якій мірі. У даному контексті цікавим є класифікація американського вченого Дж. Роббінса, за якою фактори, що впливають на здоров'я, можна поділити на 4 великих групи [посилання за 1, с. 29]:

- спосіб життя;
- біологічні чинники;
- стан навколишнього середовища;
- обсяг і якість медичної допомоги.

Оскільки комплексне вивчення репродуктивного здоров'я населення є достатньо складним, на практиці проводяться, як правило, одноразові дослідження окремих його складових. Тобто, щоб спробувати охопити

всебічно фактори формування репродуктивного здоров'я населення, слід зупинитися на окремих дослідженнях, які проводилися в різних країнах.

Досить цікавим дослідженням, присвячене питанням науково-теоретичного обґрунтування факторів впливу на репродуктивне здоров'я, є дослідження російських фахівців Баранова А.А., Альбицького В.Ю. та ін. [2]. Як вважають зазначені вчені, при вивченні дії соціально-економічних факторів на народжуваність виявлений обернений зв'язок між рівнями малякової смертності, неграмотності населення і рівнем народжуваності. Такого ж напрямку зв'язок існує між ступенем урбанізації і народжуваністю. Між рівнями національного доходу, кількістю жінок, які навчаються у середніх навчальних закладах, і рівнем народжуваності також виявлена обернена кореляційна залежність [2, с. 11]. В результаті проведеного згаданого комплексного дослідження в Росії були вивчені також найбільш значущі соціально-гігієнічні фактори, що впливають на стан народжуваності в сім'ї.

Постановка проблеми. Внаслідок складної економічної ситуації в Україні держава не в змозі повністю реалізувати свій обов'язок щодо надання батькам та іншим особам, які виховують дітей, матеріальної допомоги, забезпечення харчуванням, одягом та житлом, та ін. Це призводить до невиконання обов'язку держави забезпечувати найкращим чином реалізацію прав дитини, що прямо передбачено статтею 3 Конвенції ООН про права дитини. Крім того, важливою проблемою є суттєва зміна репродуктивної сфери діяльності сім'ї, функцією якої є біологічне відтворення суспільства, підтримка та збереження репродуктивного здоров'я, що особливо яскраво простежується останнім часом. Зрештою це пов'язано і з тим, що негативні демографічні зміни, деформація сімейних стосунків, матеріальне неблагополуччя населення призводять до погіршення умов формування репродуктивного здоров'я, від стану якого залежить не лише рівень народжуваності, але й життєздатність майбутніх поколінь.

Основний зміст дослідження. Визначальне місце за впливом на здоров'я населення в сучасних умовах відіграють фактори способу життя, на них припадає більше 50%. Із способом життя пов'язують такі поняття, як рівень та якість життя, стиль життя (психологічні, індивідуальні особливості поведінки), уклад життя (національний, суспільний порядок, побут, культура). На другому місці за впливом на стан репродуктивного здоров'я знаходяться біологічні фактори. На них припадає близько 20%. Третє місце посідають фактори навколишнього середовища, їх вплив теж становить близько 20%. Нарешті, суто медичні фактори лише приблизно на 10% визначають стан репродуктивного здоров'я людини.

Таблиця 1.

Вплив на репродуктивне здоров'я населення факторів ризику (за Дж.Роббінсом, 1980)

Група факторів ризику	Частка впливу, %
1. <i>Спосіб життя</i> : паління, неправильне харчування, зловживання алкоголем, шкідлива праця, стреси, гіподинамія, поганий побут, наркотики, неповна чи багатодітна сім'я, гуперурбанізація	51-52
2. <i>Навколишнє середовище</i> : забруднені повітря, вода, їжа, ґрунт; рівень радіації, електромагнітні поля	20-21
3. <i>Біологічні фактори</i> : спадковість, конституція, стать, вік	19-20
4. <i>Медичні фактори</i> : щеплення проти інфекцій, медичні обстеження, якість лікування	8-9

Отже, можемо зробити висновок, що головним напрямом зусиль щодо збереження та зміцнення репродуктивного здоров'я населення є покращання способу життя людей і стану навколишнього середовища. Фактори навколишнього середовища є вкрай актуальними для нашої країни, на території якої відбулася Чорнобильська катастрофа.

Фактори формування репродуктивного здоров'я людини є подібними до факторів формування її загального здоров'я. Так, в літературі зустрічаються й інші градації факторів ризику. Зокрема, фахівцями Інституту педіатрії, акушерства та гінекології АМН України наводяться наступні фактори ризику виникнення внутрішньоутробної загибелі плода, які є визначаючими для народження дитини у подружжя [3, с. 6] (див. рис.1).

Здоров'я людини дуже чутливо реагує на соціально-економічні умови, соціально-економічну політику кожної країни. Основними визначальними факторами в даному випадку є розмір доходу, рівень освіти і наявність зайнятості. За думкою деяких дослідників, більше половини всіх випадків порушень здоров'я пов'язані саме з цими основними факторами [4, с. 109].

Зміни у стані здоров'я соціально уразливих контингентів населення, які відбуваються з плином часу, є надійним індикатором успішної соціально-економічної політики держави.

Розглядаючи репродуктивне здоров'я населення, не можна зупинитися лише на чинниках, що на нього впливають. Слід враховувати, що репродуктивне здоров'я населення України існує в певних умовах. Тобто, чинники, здійснюючи свій вплив на репродуктивне здоров'я населення, проходять через призму умов його існування. Так, до умов існування репродуктивного здоров'я населення України можна віднести: екологічні; демографічні; економічні; соціальні; політичні; а до чинників впливу: загальний стан здоров'я населення; репродуктивні установки; державну підтримку молодих сімей; розвиток мережі закладів охорони здоров'я населення; плідність жінок; структурні зрушення у віці жінок, здатних до відтворення.

Фактори ризику виникнення внутрішньоутробної загибелі плода	Соціальні та середовищні	<i>Стиль життя</i>	Гіподинамія, відсутність відпочинку, неякісне харчування, незадовільні побутові умови тощо
		<i>Психічні навантаження</i>	Незадоволеність трудовою діяльністю, нестача коштів, втрата близьких, конфлікти родинні, з начальством тощо
		<i>Шкідливі звички</i>	Паління, зловживання алкоголем, наркоманія
		<i>Професія</i>	Контакт зі шкідливими чинниками (шум, температура, іонізуюче випромінювання, рентгенівські промені, хімічне виробництво, нічна робота тощо)
		<i>Матеріальне забезпечення сімейної пари</i>	
		<i>Соціальний стан сімейної пари</i>	
		<i>Екологічні</i>	
		<i>Клімато-географічні</i>	
	Медико-демографічні	<i>Екстрагенітальні захворювання</i>	Серцево-судинні, печінки і жовчного міхура, шлунково-кишкового тракту, органів дихання, ЛОР-органів, сечової системи, захворювання крові тощо
		<i>Патологія статевих органів</i>	Аномалії розвитку, ендометріоз тощо; порушення менструальної функції, перенесені гінекологічні захворювання, безпліддя, завмерла вагітність тощо
		<i>Генетичні фактори</i>	Спадкові захворювання, генні та хромосомні мутації, кровоспоріднений шлюб, порушення репродуктивної функції у близьких родичів
		<i>Імунні фактори</i>	Аутоімунні захворювання, вторинний імунодефіцит, локальні імунні конфлікти тощо
		<i>Ендокринні фактори</i>	Порушення в системах: гіпоталамус-гіпофіз, дисфункція яєчників, екстрагенітальні ендокринні захворювання (цукровий діабет, тиреотоксикоз тощо)
		<i>Інфекції</i>	Токсоплазмоз, сифіліс, хламідіоз, мікоплазмоз, гепатити А, В і С; ентеровірусні інфекції, гонорея, гонорея, туберкульоз, кір, вірус папіломи тощо
		<i>Вік подружжя</i>	Менше 18 років, старші за 30 років

Рис. 1. Фактори ризику виникнення внутрішньоутробної загибелі плода [3, с.6]

Так, наприклад, навіть найкращі репродуктивні установки подружжя, потрапляючи до поганих соціальних та економічних умов, безумовно, зазнають змін.

Великого інтересу набуває мотивація небажання мати дітей. Іншими авторами цей фактор називається: небажання зберегти вагітність, небажання батька мати дитину, небажання більше мати дітей, небажання особистих жертв, небажання обтяжувати себе і обмежитися кількістю дітей, які вже є. При вивченні цього питання шляхом анонімного опитування жінок авторами вказаного дослідження [2] була визначена структура причин негативного відношення до появи в сім'ї дитини, табл.2.

Проведене в 1999 році Київським міжнародним інститутом соціології сумісно з Центрами контролю та профілактики захворювань (США) дослідження "Репродуктивне здоров'я українських жінок-99" виявило наступні результати мотивації небажання мати дітей через небажання більше мати дітей (табл.2) [5, табл.18].

Таблиця 2.

Структура причин небажання мати дітей у жінок, які мешкають в містах

Причини небажання мати дітей	У % до підсумку
1. Достатньо 1-2 дітей	29,5
2. Небажання обтяжувати себе зайвими турботами	10,7
3. Багатодітність	3,5
4. Немовля	10,4
5. Напружені відносини в сім'ї	17,8
6. Зайнятість працею	5,0
7. Зайнятість навчанням	5,2
8. Незадовільні матеріально-житлові умови	6,5
9. Незадовільний стан здоров'я	4,3
10. Інші	7,1
Разом	100,0

Варто відмітити, що дані показники суттєво не змінилися станом на 2011 рік і характерні також для України.

Висновки. Підводячи підсумок нашого дослідження, зазначимо, що визначальними факторами, які негативно впливають на число дітей в сім'ї, є: рівень освіти жінки, зайнятість її в суспільному виробництві, неповна сім'я, зловживання алкоголем чоловіка, напружена ситуація в сім'ї, стан здоров'я жінки та її свідоме небажання мати дітей. При розробці державних та місцевих медико-соціальних програм щодо зміцнення репродуктивного здоров'я населення з метою розширеного відтворення, необхідно передбачити заходи стосовно усунення або послаблення дії вказаних факторів.

Крім того, соціально-економічні процеси, що відбуваються в Україні, невирішеність екологічних проблем, загострених Чорнобильською катастрофою, соціально-психологічним дискомфортом, породженим відсутністю віри у швидкі зміни на краще, вкрай обмежені заходи держави щодо вирішення цих проблем призвели до того, що сім'ї значно більшою

мірою, ніж раніше, обмежують свій розмір: більшість шлюбних пар народжують одну дитину або залишаються бездітними. Негативні тенденції у динаміці народжуваності швидко посилюються. Механізм зниження народжуваності в сучасних умовах полягає в тому, що задоволення потреби в дітях, в материнстві та батьківстві конкурує з низкою інших потреб, тим елементарніших, чим нижчий рівень життя.

Узагальнюючи вищенаведене, слід зазначити, що на репродуктивне здоров'я населення мають вплив фактори як виробничі, так і невиробничі. Причому на тлі Чорнобильської катастрофи для України зростає значущість факторів навколишнього середовища, а у зв'язку із скрутним соціально-економічним положенням в країні – шкідливі звички паління, алкоголізм, наркоманія. Це дає підстави стверджувати про створення умов для незадовільного стану репродуктивного здоров'я населення України, що у свою чергу вимагає нагального державного реагування.

Використані джерела інформації:

1. Столяров Г.С., Вороненко Ю.В., Голубчиков М.В. Статистика охорони здоров'я: Підручник. – К. : КНЕУ, 2002. – 230 с.
2. Баранов А.А., Альбицкий В.Ю., Яруллин Ф.Х., Максимов Ю.Г. Репродуктивно-демографические показатели. – Казань: “Заря-Тан”, 1994. – 196 с.
3. Внутрішньоматкова загибель плода: етіопатогенез, діагностика, підготовка до вагітності подружніх пар груп ризику, профілактика під час вагітності (методичні рекомендації) // Укл. Коломійцева А.Г., Буткова О.І. та ін. – К.: МОЗ України, 2002. – 33 с.
4. Здоров'я дітей та жінок в Україні. – К.: ПРООН, 2007. – 152 с.
5. Репродуктивне здоров'я українських жінок – 1999: Попередній звіт. – К.: Київський міжнародний інститут соціології, 2000. – 88 с.
6. Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку. — К.: ТОВ «Основа-Принт», 2009. — 248 с.

Рецензент: Бакуменко В.Д., д.держ.упр., професор.

УДК 351:002

Піддубна Л.П.,

к.е.н., доцент,

завідувач кафедри управління

документно-інформаційними комунікаціями

Академія муніципального управління

ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПЛАНУВАННЯ РОБОТИ КОЛЕГІАЛЬНИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена висвітленню особливостей документування діяльності та планування роботи колегіальних органів державного управління та місцевого самоврядування в сучасних умовах.

Статья посвящена освещению особенностей документирования деятельности и планирования работы коллегиальных органов государственного управления и местного самоуправления в современных условиях.